

**Kis léptékű helyi biomassza projektek ökoszociális szövetkezeti
megvalósíthatósága**

Süveg Tiborné CIGLE FÉ-SZEK szociális szövetkezeti elnök

suvegek@freemail.hu

A BioEUParks projekt célja: a védett és Natura 2000 területek természetvédelmi kezelése során keletkező biomassza hasznosítása helyi felhasználók fűtési és villanyenergia igényének kielégítésére. (BioEUParks projekt 2013-1016 keretében 2015 évi BioESCO tanulmány 8.oldal)

A kisléptékű helyi biomassza projektek öko-szociális szövetkezeti megvalósíthatóságának véleményezése érdekében legelőször is az szükséges, hogy tisztázzam, és (a különbséget) meghatározzam az eddigi ismert szövetkezeti forma és a **szociális szövetkezeti forma** között.

Szociális szövetkezet gyökerei - egy jelenleg még nem annyira ismert- **civil gazdasági paradigmából eredeztethetőek**. Ez a látásmód előbbi, mint a ma főáramúnak nevezett és Adam Smith nevéhez fűződő paradigma. (Antonio Genovesi professzor: *Értekezések a civil gazdaságról* (Lezioni di commercio) címmel 1765-ben jelent meg.) Fő különbségek:

1. a civil gazdaságtan képviselői nem fogadják el a *NOMA* elvét. E szerint a **gazdaság**, az **etika** és a **politika** területét egymástól elkülönítlen kell tárgyalni. A civil gazdaság képviselői úgy gondolják, hogy ezek a területek elválaszthatatlanok egymástól, kölcsönhatásban vannak egymással. Közgazdászként legfőbb célként a **társadalom javát, a köz-jót** kell szem előtt tartani.
2. a politikai gazdaságtan a javak összességét akarja maximalizálni, a civil gazdaságtan pedig a **közjót** akarja maximalizálni.
3. a politikai gazdaságtan nem ismeri el a **kölcsönösséget** a gazdasági élet területén, a civil gazdaságtani paradigma viszont központi elemnek tartja ezt.

A gazdasági életben helye van a partnerek között a **kölcsönös jóindulat**nak, helye van a testvériségnek is, vagyis az olyan embereknek, akik személyek, akik kapcsolataiban határozzák meg magukat, akik a másik emberrel **ÉN-TE viszonyban** állnak, akik tisztelik a másik méltóságát, tehát **nem eszközszerű emberi kapcsolatokat teremtenek**. Ez az emberkép meghatároz egy gazdasági rendet is. A gazdaság célja minden egyes ember boldogsága, ill. az emberi közösség együttes boldogsága. Ehhez kapcsolódik a közjó célja is.

Napjaink gyakorlatában a civil gazdaság a szociális/szolidáris gazdaságban jelenik meg, amelynek része a szociális szövetkezet is. Hazánkban a szövetkezésnek nem igazán alakult ki jó gyakorlata, és megfelelő nagyságú társadalmi támogatottsága. *A szociális szövetkezeteket is igen gyakran halljuk a hírekben negatív színben feltüntetve*. Megítélésem szerint ebben igen jelentős szerepe van annak, hogy úgy a törvény alkotók, mint az azt alkalmazók nincsenek tisztában annak elméleti háttérével

és valós tartalmával! Ha a Civil Gazdaság című könyv szerzőinek meghatározását megismerjük, - akik ezt a vállalkezési formát civil vállalkozásként, míg a szövetkezeteket szociális vállalkozásként definiálják -, akkor sok minden a helyére kerülhet. **Miért is fontos ez a megkülönböztetés?**

Az előző előadás -Fodor István- a patrióta gazdaságpolitikáról szólt. Megítélésem szerint a civil vállalkezési forma testesíti meg azt a szervezeti kultúrát, amely teret adhat, preferálhat a „helyi” hazai termékek, szolgáltatások javára. *Tehát a patrióta gazdaságot az előzőekre hivatkozással ebben a kontextusban én LOKÁLPATRIÓTA gazdaságnak nevezném.* Természetesen ez nem jelenthet bezárkózást! Ezért igen szerencsésnek és követendőnek tartom, - mint amilyen a jelen projekt is,- hogy a globális közös cél érdekében (klíma védelem, mint általános közjó) a regionális szinten megjelenő emberi szükségletek kielégítésének módját - materiális és immateriális javak összessége- olyan rendszerként kezeljük, amelynek egyes elemei egy-egy nemzetközi nagy projektnek is részei. A szociális gazdaság részeként megjelenő, a helyi javára pozitívan diszkrimináló intézkedéseket az Európai Parlament is támogatja.

A civil gazdasági paradigmának leginkább megfelelő szervezeti forma a szövetkezet, amelyet „**szociális vállalkozás**”-ként definiálható a szakirodalomban.

„**A SZÖVETKEZETI** forma nagymértékben képes társadalmi erőforrásokat mozgásba hozni, az elkülönült gazdasági szereplők helyzetét megerősíteni, közösségi szükségleteket kielégíteni” (1995 szövetkezeti konferencia, Manchester)

7 szövetkezeti alapelv:	6 szövetkezeti érték:
<ul style="list-style-type: none">• önkéntesség és nyitott tagság elve• demokratikus tagi ellenőrzés• tagok gazdasági részvétele• autonómia és függetlenség• oktatás, képzés• szövetkezetek közötti együttműködés• közösség iránti elkötelezettség	<ul style="list-style-type: none">• önségély• egyenlőség• egyéni felelősség• demokrácia• igazságosság• szolidaritás

A szövetkezetekben a tagi tulajdonviszony okán a munka nem bér munkaként jelenik meg, hanem a tulajdonosi létből adódóan tőkeként!

Minden technológiai forradalom hatással van a társadalomra is. A legutóbbiak nemcsak a technológiai folyamatokat bontották apró részekre, hanem a társadalmat alkotó közösségeket is atomjaira „szedték”, kiszolgáltatva így az egyéneket a globalizáció káros hatásainak.

A most megjelenő új technológiák esetében azt kell elérnünk, hogy azok megjelenése pozitív társadalmi hatást váltsanak ki! A helyi közösségeknek ezért már nem elégségesek a régebben jól bevált szövetkezeti formák –amelyek szintén egy-egy részterületre specializálódtak – szükség van egy olyanra, amely helyi szinten

képezi le a javak újraelosztási folyamatát, és amelyben helye van a kölcsönösségnek is. Ez a szervezeti forma a civil vállalat.

„**A civil vállalat** a civil társadalom olyan kifejeződése, amely **sikeresen hoz létre** olyan **szervezeti berendezkedést**, amely egyrészt képes megszabadítani a kereslet és kínálat gyakran fullasztó meghatározottságától, olyan módon, ami lehetővé teszi, hogy a kereslet irányítsa a kínálatot, másrészt pedig **kulturálja a fogyasztást** azáltal, hogy úgymond **bevonja a fogyasztást a termelésbe**. **Fontos, és lényeges különbség, hogy a civil vállalatok a keresleti oldalról is beavatkoznak! Például hazai járási szinten biomassza zöldáram termelő- és fogyasztási szövetkezet.**

Miért tartom fontosnak annak hangsúlyozását, hogy a termelő és a fogyasztó egy hálózaton belül legyen. Az „Energia- és klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv” is kihangsúlyozza a fogyasztói felelősséget. Tudatos és felelős fogyasztói magatartás kialakulása nélkül nem valósíthatóak meg a klíma védelmi célok, mintahogyan e nélkül a társadalom kettészakadása sem állítható meg és fordítható vissza. Az én megítélésem szerint a régi/új civil gazdasági paradigma kellő segítője lehet ezeknek a pozitív irányú változások megvalósulásának.

A civil vállalat eredendően több szereplős szervezet. A modell elősegíti mind a szervezeti hálózatok, mind pedig a kapcsolati szerződések létrejöttét, olyan hálózatokét és szerződéseket, amelyek jelentősen csökkentik a tranzakciós költségeket és akadályozzák a vállalati partnerek opportunistá cselekedeteit.

A szociális szövetkezetek olyan szervezetek, amelyek irányítása a vállalati működés minden érintett rétegének képviselőjének bevonásával történik: munkásokkal, önkéntesekkel, helyi önkormányzattal és a vállalat tevékenységének befogadóival vagy kedvezményezettjeivel. A „társadalmi megállapodás” nem kizárólag a vállalatra támaszkodik annak platformjaként, hanem a közösségre, a „városra” is. Azoknak **az intézményi formák**nak a **kutatása**, amelyek lehetővé tudják tenni a különféle érintett rétegek számára a kölcsönös megfelelésre törekvést, még csak **most kezdődött.**

Megítélésem szerint a szövetkezet előtt található „szociális” jelző helyes értelmezése tehát: azoknak az alapvető létszükségleteknek a lokális szintű - fenntartható módon történő- kielégítése ezen szervezeten/hálózaton belül, amelyek egyben az adott helyi közösség létbiztonságául is szolgálnak. Jelesül: **energia önellátás**, lakhatás, élelmiszer és víz önrendelkezés, helyi hulladékgazdálkodás, oktatás és képzés, egészségügy. Célja nem csak az alacsonyán iskolázott, többszörösen hátrányos réteg, hanem a közösség valamennyi tagjának bevonása a közös cselekvésbe a szociális jól-lét megteremtése érdekében. Köz jól-lét elérése.

A civil gazdasági szerzők által megnevezett másik civil vállalkozás a közösségi vállalat, amelynek tagjai lehetnek akár a tanulmányban megjelölt vállalkozások is. Megítélésem szerint annak is van realitása, hogy a civil gazdasági hálózat tagjai az

egymás közötti elszámolásban alkalmazhatnának egy helyi „**zöld pénzt**” is, amelynek alkalmazásával jelentős mennyiségű jövedelem kiáramlást akadályozhatnának meg, tarthatnának meg a helyi közösség számára.

A BioESCO tanulmány rögzíti, hogy a biomasszából nyert energia nem cél, hanem eszköz, ezt én kiegészítem azzal a megjegyzéssel, hogy a megújuló energiákból nyert energia, az épületek energiahatékonysági felújítása sem önmagában cél, hanem eszköz a pozitív környezeti/társadalmi/gazdasági változások felgyorsításában.

Az új környezetbarát technológiák piacra vitelét segítő BioESCO konstrukció szervezetében megjelenő civil vállalkozások garanciát nyújthatnak arra, hogy ne csak megszűnjön a szegénység a helyi közösségekben, - az ENSZ célkitűzéseivel összhangban - hanem megvalósulhasson a köz-jóléten alapuló fenntartható társadalom.

A szociális szövetkezetre vonatkozó hazai szabályok egyes részelemeire hívnám még fel a figyelmet, amely a projekt megvalósíthatósága szempontjából fontos lehet:

2013. május 3-ig a szociális szövetkezetekben a személyes közreműködésként előírható munkavégzés kizárólag munkaviszonyban, vállalkozási vagy megbízási jogviszonyban volt teljesíthető. Ettől az időponttól a törvény bevezetett egy új kategóriát, a tagi jellegű munkavégzést, amelyet csak regisztrált álláskereső vagy közfoglalkoztatott létesíthet. Fontos hangsúlyozni, hogy ez nem azt jelenti, hogy csak regisztrált munkanélküli vagy közfoglalkoztatott alapíthat szociális szövetkezetet vagy lehet annak tagja!

A gyakorlatban jelenleg azokat a szociális szövetkezeteket részesítik vissza nem térítendő támogatásban, amely főleg alacsony képzettségűeket foglalkoztatnak, így azok értékkeremtésre nem alkalmasak. A hátrányos helyzetűek köre, akik további tagjai lehetnének a szociális szövetkezetnek és értékképzésre alkalmasak is jóval tágabb ennél. Őszintén remélem, hogy a szociális gazdaság támogatásához kapcsolódó pályázati kiírások megjelenéséig ezen a szellemiségen változtatni fognak!

Speciális SZJA kedvezmény, amely ehhez a jogviszonyhoz fűződik: a szociális szövetkezet által előállított javak szolgáltatások juttatása esetén adó és járulék mentesek a minimálbér erejéig. Könnyen belátható, hogy ha a szociális szövetkezet valamennyi alapszükséglet előállításával (a tag egyben fogyasztó is) foglalkozik, akkor egy helyi gazdaság (pl. járási szint) viszonylatában kellő mértékű adó tartható helyben megvalósítva a **szubszidiaritás elvét**. A civil gazdasági kölcsönösség jegyében az állami gondoskodást átvállalhatja a szolidáris helyi közösség. Az áruk közötti cseréhez nincs szükség költséges banki elszámolásra vagy készpénzre. Ez egyben a **helyi zöld pénz** alapjául is szolgálhat. A családi adókedvezmény ezen jogviszony pénzbeli kifizetése esetén nem érvényesíthető, az munkaviszonyhoz kapcsolódik!